

Регіональне управління та місцеве самоврядування
УДК 332.146.2:355.01:341.38(477)

Нема Олександра Степанівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку
Національний університет «Львівська політехніка»*

Niema Oleksandra

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Regional and Local Development
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0003-1242-7151*

**ОБНОВЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ З
УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВОЄННОГО ТА
ПОВОЄННОГО ПЕРІОДІВ
UPDATING TERRITORIAL DEVELOPMENT STRATEGIES TAKING
INTO ACCOUNT THE PECULIARITIES OF THE WAR AND POST-
WAR PERIODS**

***Анотація.** Вступ. Сучасна філософія регіонального та місцевого розвитку ґрунтується на розумному, інклюзивному та стабільному зростанні. Повномасштабна війна значно змінила безпекову, економічну, демографічну ситуацію в Україні, сильно вплинула на її регіональний ландшафт, спричинила довготривалі негативні наслідки та обмеження майбутнього розвитку на довгі роки. Із урахуванням нових викликів процеси стратегування та планування відновлення і розвитку розглядаються через призму національної системи стійкості, зокрема щодо гарантування безпеки населення та захищеності об'єктів критичної інфраструктури, здатності державних органів функціонувати та*

спроможності єдиної державної системи цивільного захисту до дій в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій. Усе це, як і нові можливості від набуття статусу країни-кандидата на членство в ЄС належним чином має бути враховано та відображено в основних документах, що формують систему стратегічного планування розвитку країни та її територій на наступні роки – стратегіях розвитку (зокрема, державній стратегії регіонального розвитку, стратегіях розвитку областей, стратегіях розвитку територіальних громад).

Мета. Мета статті полягає в визначенні напрямів актуалізації планувальних документів стратегічного характеру (стратегій розвитку територій) з урахуванням особливостей воєнного та повоєнних періодів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення системи стратегічного планування; 2) наукові праці, автори яких висвітлюють різні аспекти стратегування й планування розвитку територій.

У процесі здійснення дослідження використано низку методів наукового пізнання, зокрема: системного підходу та теоретичного узагальнення (для характеристики основних планувальних документів у системі регіональної політики: Державної стратегії регіонального розвитку, а також стратегій на рівні областей і громад); аналізу та синтезу (для обґрунтування напрямів оновлення стратегій розвитку з урахуванням сучасних викликів та загроз); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. Чітка система стратегічного планування (державна стратегія – регіональні стратегії – стратегії громад) є основою розвитку спільнот у наступні роки. Нова редакція Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки має стати стратегічним планувальним документом для відновлення країни в цілому та стабілізації ситуації у регіонах та стимулювання їхнього розвитку у повоєнний період.

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення розвиток територіальних громад безпосередньо залежатиме від: їх здатності ідентифікувати свої розвиткові можливості; використання (паралельно з активами, що належать територіальним громадам) ресурсів підприємницького сектора, домогосподарств та громадських організацій, грантових ресурсів у процесах розвитку громади; капіталізації активів територіальних громад із метою досягнення стійкості до подолання викликів і загроз в умовах сьогодення; впровадження ефективного підходу до системи забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальних громад. Ці аспекти доцільно врахувати під час розробки чи актуалізації планувальних документів стратегічного характеру. І той факт, що більшість громад розробляють або вже затвердили свої стратегії розвитку, свідчить про їхню стійкість до викликів і спроможність до відновлення та подальшого розвитку.

Перспективи. Майбутні дослідження можуть бути спрямовані на визначення способів синхронізації стратегічного, бюджетного та просторового планування, що сприятиме спрощенню та підвищенню якості підготовки та реалізації стратегічних документів для територіальних громад.

Ключові слова: *стратегічне планування, регіональний розвиток, місцевий розвиток, стратегія розвитку, план заходів, територіальна громада.*

Summary. *Introduction. The modern philosophy of regional and local development is based on smart, inclusive and sustainable growth. The full-scale war significantly changed the security, economic, and demographic situation in Ukraine, greatly influenced its regional landscape, and entailed long-term negative consequences and restrictions on future development for many years. Taking into account new challenges, the processes of strategizing and planning*

for recovery and development are considered through the prism of the national resilience system, in particular to ensure the safety and security of critical infrastructure facilities, the ability of government bodies to function and the ability of a unified state civil protection system to act in conditions of threat or emergency situations. All this, as well as new opportunities from acquiring the status of a candidate country for EU membership, shall be properly taken into account and reflected in the main documents that form the system of strategic planning for the development of the country and its territories for the next years – development strategies (in particular, the state strategy for regional development, regional development strategies, territorial communities development strategies).

Purpose. The purpose of the article is to determine the directions for updating planning documents of a strategic nature (territorial development strategies) taking into account the characteristics of the war and post-war periods.

Materials and methods. The study materials are: 1) legal and regulatory support for the strategic planning system; 2) scientific works, the authors of which highlight various aspects of strategizing and planning for territorial development.

In the process of conducting the study, a number of methods of scientific knowledge were used, in particular: a systematic approach and theoretical generalization (to characterize the main planning documents in the regional policy system: the State Regional Development Strategy, as well as strategies at the regional and community levels); analysis and synthesis (to justify directions for updating development strategies taking into account modern challenges and threats); logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. A clear system of strategic planning (state strategy – regional strategies – community strategies) is the basis for the development of communities in the subsequent years. The new edition of the State Regional

Development Strategy for 2021-2027 should become a strategic planning document for restoring the country as a whole and stabilizing the situation in the regions and stimulating their development in the post-war period. Under martial law and post-war reconstruction, the development of territorial communities will directly depend on: their ability to identify their development opportunities; use (in parallel with assets owned by territorial communities) of resources from the business sector, households and public organizations, grant resources in the processes of social development; capitalization of assets of territorial communities in order to achieve resilience to overcome challenges and threats in modern conditions; introduction of an effective approach to the life support system and development of territorial communities. It is advisable to take these aspects into account when developing or updating strategic planning documents. And the fact that most communities are developing or have already approved their development strategies indicates their resilience to challenges and ability to recover and further develop.

Prospects. Upcoming study may be aimed at identifying ways to synchronize strategic, budgetary and spatial planning, which will help simplify and improve the quality of the preparation and implementation of strategic documents for territorial communities.

Key words: *strategic planning, regional development, local development, development strategy, action plan, territorial community.*

Постановка проблеми. Сучасна філософія регіонального та місцевого розвитку ґрунтується на розумному (дослідження, інновації, передача технологій, комунікації, конкурентоспроможність), інклюзивному (зайнятість, трудова мобільність, соціальна згуртованість, розумна освіта, ефективне публічне управління) та стабільному («зелена» низьковуглецева економіка, циркулярна економіка, адаптація до змін

клімату, управління ризиками, мережеві індустрії, розумне використання простору) зростанні.

В умовах повномасштабної війни в Україні всі ці процеси розглядаються через призму національної системи стійкості, зокрема щодо гарантування безпеки населення та захищеності об'єктів критичної інфраструктури, здатності державних органів належно функціонувати та спроможності єдиної державної системи цивільного захисту до дій в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій [1]. Нові обмеження, викликані війною як і нові можливості від набуття статусу кандидата на членство в ЄС мають бути відповідно відображено у планувальних документах стратегічного характеру, зокрема тих, що задають вектор регіональної політики та механізм її реалізації на найближчі роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти стратегування й планування розвитку територій є предметом уваги низки науковців та організацій. Дослідженню концептуальних основ, проблем та перспектив стратегічного планування (що одночасно є об'єктивним процесом передбачення майбутнього і шляхів його досягнення, який відбувається внаслідок історичних, географічних та інших чинників, і суб'єктивним процесом, що забезпечується державними регулятивними та управлінськими діями), особливостей його проведення на національному, регіональному та місцевому рівнях, присвячені праці О. Берданової, В. Вакуленка, В. Велентюка та А. Ткачука [2; 3; 4; 5], С. Романюка [6]. На необхідності поглиблення теоретичних і методичних розробок, що підвищують результативність стратегічного планування, зокрема у частині вдосконалення інструментів, акцентують увагу В. Шпачук та О. Кулеба [7]. Стратегічне планування розвитку територіальних громад (територій), аналіз підходів до цього процесу із урахуванням кращих вітчизняних та зарубіжних практик стали предметом досліджень К. Пастух [8], І. Томашук

та І. Томашука [9], команди ГО «Інститут громадянського суспільства» [10; 11] та інших.

Водночас, недостатня вивченість питань ефективного стратегування та планування відновлення і розвитку на національному, регіональному та місцевому рівнях із урахуванням нових викликів і реалій (зокрема поточної безпекової, економічної, демографічної ситуації в Україні, її регіонального ландшафту та з огляду на нові зобов'язання країни у контексті перспективи членства в ЄС) перешкоджають формуванню належної теоретичної й прикладної бази дослідження проблематики регіонального та місцевого розвитку.

Метою статті є визначення напрямів актуалізації планувальних документів стратегічного характеру (стратегій розвитку територій) з урахуванням особливостей воєнного та повоєнних періодів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення системи стратегічного планування; 2) наукові праці, автори яких висвітлюють різні аспекти стратегування й планування розвитку територій.

В процесі здійснення дослідження використано низку методів наукового пізнання, зокрема: системного підходу та теоретичного узагальнення (для характеристики основних планувальних документів у системі регіональної політики: Державної стратегії регіонального розвитку, а також стратегій на рівні областей і громад); аналізу та синтезу (для обґрунтування напрямів актуалізації стратегій розвитку з урахуванням сучасних викликів та загроз); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Стратегії розвитку є ключовими цілісними документами в процесі планування на різних адміністративно-територіальних рівнях. Вони визначають довгострокові цілі та пріоритети для розвитку територій (територіальних громад, регіонів, держави), а

також включають плани та заходи для досягнення цих цілей. Стратегії розвитку також служать основою для координації дій між різними заінтересованими сторонами, зокрема урядами, приватним сектором, громадськими організаціями та громадянами. Вони є важливим інструментом для забезпечення сталого (збалансованого) розвитку території.

В Україні впроваджено трирівневу систему стратегічного планування (т.з. «стратегічну тріаду»), яка включає Державну стратегію регіонального розвитку, а також стратегії на рівні областей та громад. Одним із засадничих планувальних документів у системі регіональної політики, що задає її вектор на найближчі роки та визначає механізм здійснення на основі комплексного територіального підходу (де об'єкт – територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей) є Державна стратегія регіонального розвитку.

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (далі – Стратегія) була розроблена відповідно до вимог закону про засади державної регіональної політики [12], Цілей сталого розвитку України до 2030 року [13] та затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 [14]. Метою Стратегії є побудова сучасної, стійкої та ефективної системи управління державними фінансами, спрямованої на підтримку фінансової стабільності уряду та створення умов для сталого соціально-економічного зростання шляхом залучення державних коштів і підвищення ефективності [14]. Утім реалізація Стратегії ускладнилась, зокрема, низькою спроможністю виконавчої влади щодо розробки програм регіонального розвитку для забезпечення виконання її окремих завдань та недостатністю фінансування через скорочення обсягу коштів Державного фонду регіонального розвитку на виконання таких програм, пандемію

COVID-19 та, врешті, необхідністю долати виклики, пов'язані з початком війни.

Після повномасштабного вторгнення, а також із появою нових зобов'язань країни у контексті отримання статусу кандидата на вступ в ЄС виникла нагальна необхідність зміни підходів у державній регіональній політиці та відповідному оновленню чинної Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Потрібно було поєднати процеси відновлення та розвитку держави, її регіонів і територіальних громад, зміцнити інституційну спроможність органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, створити належні умови для прискореної інтеграції та майбутньої взаємодії з інституціями ЄС [15].

В проєкті оновленої Стратегії закладено територіально-орієнтований підхід, який забезпечить ефективну підтримку для різних функціональних типів територій, для яких будуть застосовувати нові диференційовані інструменти стимулювання відновлення та розвитку. Серед її пріоритетів визначено: створення безпечових та соціально-економічних умов для повернення населення України в регіони та територіальні громади; відновлення та розвиток інфраструктури за принципом «build back better»; розвиток людського капіталу та підсилення економіки на основі внутрішнього потенціалу території; продовження реформи децентралізації, розвиток інституційної та фінансової спроможності громад і регіонів, розбудову багаторівневого врядування; збереження балансу екосистем та адаптації до змін клімату; створення системи координації секторальних і державної регіональної політики; підвищення ефективності та прозорості публічного інвестування, удосконалення фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку; побудову партнерств, розвиток міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва; залучення громадян до прийняття рішень на державному,

регіональному та місцевому рівнях [15]. У цьому основному в ієрархії планування регіонального розвитку документі встановлено 3 стратегічні цілі, 12 оперативних цілей та 192 завдання за різними напрямками, реалізація яких загалом сприятиме досягненню цих цілей.

Стратегічні цілі (формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; підвищення конкурентоспроможності регіонів; розбудова ефективного багаторівневого врядування [14]) залишаться незмінними. Такі їх достатньо загальні формулювання враховують українські реалії та відповідають європейському розумінню політики згуртованості (політики, яка сприяє зменшенню економічних та соціальних відмінностей між регіонами, що є критично важливим для стабільності та безпеки [16]), де ключовими інвестиційними пріоритетами є «зелений» перехід (зменшення викидів парникових газів та енергетична стійкість) і розвиток цифрових технологій (що покращують ефективність, впровадження інновацій та доступ до інформації). Водночас, суттєво зміняться оперативні цілі та завдання з урахуванням комплексу нових викликів (щодо захисту довкілля, безпеки, електронного урядування, людського капіталу, інфраструктури, економіки та державних інституцій тощо) та нового макрорегіонального поділу України [14; 15].

Нова редакція Стратегії узгоджена з Дорожньою картою реформування управління публічними інвестиціями [17], а також Планом України для Ukraine Facility, який стане основою для реалізації програми фінансової підтримки України від ЄС протягом 2024-2027 років на загальну суму 50 млрд євро. 20% грантових коштів (1,05 млрд євро) першої складової цього плану (пряма підтримка державного бюджету) мають бути спрямовані на потреби регіонів (зокрема, на відновлення/модернізацію та відбудову регіонів і територіальних громад) [18].

Важливою частиною стратегії є план заходів, який визначає конкретні дії та проекти для реалізації стратегічних цілей. Механізм розроблення плану заходів із реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України (а також розроблення програм регіонального розвитку) передбачено відповідним порядком, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.23 р. №817 [19]. Цей план задає загальну рамку для розвитку регіонів і територіальних громад у середньостроковій перспективі та містить низку конкретних заходів щодо розвитку економіки, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я й інших сфер життя. План заходів до оновленої Стратегії має бути максимально конкретним, містити програмне планування, щоб, зокрема, зробити більш передбачуваним фінансування регіональних та місцевих проєктів. План заходів повинен враховувати рекомендації Європейської комісії, Організації економічного співробітництва та розвитку, пріоритети та індикатори RDNA [20] (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment / Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України – дослідження, яке оцінює збитки та потреби України у відновленні внаслідок війни з росією) тощо, що сприятиме синхронізації системи багаторівневого урядування в Україні з оцінками реальних потреб та наявними інструментами міжнародної підтримки.

Регіональні стратегії розвитку спрямовані на стимулювання економічного зростання у різних регіонах країни. Це може містити, зокрема, розвиток інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, залучення інвестицій та розвиток галузей, що мають потенціал для регіонального розвитку. Регіональні стратегії розвитку також орієнтовані на покращення якості життя населення різних регіонів, розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, соціальних послуг та інших аспектів соціальної сфери. Забезпечення екологічної стійкості є ще одним важливим аспектом регіональних стратегій розвитку, що включає захист і

збереження природних ресурсів, раціональне використання землі, води й енергії, а також зменшення викидів та забруднення.

Оновлені регіональні стратегії розвитку повинні враховувати актуальні пріоритети та напрями розвитку, визначати можливості економічного зростання й збалансування інтересів регіону, специфічні особливості й об'єктивні умови воєнного та повоєнного періодів. Крім того, цей процес має бути синхронізований із оновленням схем планування територій областей (що є основою для розроблення низки стратегічних, прогнозних і програмних документів щодо здійснення планування і забудови територій) тощо.

Для регіонів, віднесених до територій відновлення (мікрорегіони, територіальні громади, на території яких відбувалися бойові дії та/або які були тимчасово окуповані, та/або території яких зазнали руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій, а також які характеризуються різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку та значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав), на період реалізації плану відновлення і розвитку регіонів положення з реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів із їх впровадження можуть не застосовуватися [12].

Стратегії розвитку територіальних громад є важливим компонентом сучасного управління, що окреслюють бачення їх майбутнього, концептуальні стратегічні та оперативні цілі, завдання щодо бажаного перспективного розвитку їх територій. Особливо в умовах воєнного та повоєнного періодів, вони визначають майбутні можливості й стійкість (спроможність) громад, допомагають у формуванні ефективної бюджетної політики територіальних громад, відіграють визначальну роль у залученні інвестицій та грантового фінансування для реалізації своїх стратегічних пріоритетів.

За друге півріччя 2023 року загальна кількість територіальних громад, які були охоплені процесом стратегічного планування (розроблення та актуалізація стратегій розвитку), збільшилась із 1283 до 1314 громад (90% від загальної чисельності територіальних громад в Україні). Серед лідерів за кількістю затверджених стратегій розвитку громад (% від усіх громад області): Вінницька (95%), Полтавська (80%), Івано-Франківська (74%), Львівська (74%) та Миколаївська (73%) області. Водночас найбільша кількість проєктів стратегій розробляються у Закарпатській (77%), Київській (59%), Харківській (55%), Запорізькій (54%), Рівненській (53%), Кіровоградській (49%), Хмельницькій (47%) та Тернопільській (40%) областях [21]. Важливу роль у підготовці стратегічних документів відіграє співпраця з міжнародними партнерами, агенціями регіонального розвитку, громадськими організаціями тощо.

Зокрема, потреба оновлення стратегій зумовлена необхідністю: врахування завдань із підвищення безпеки населення та стійкості до зовнішніх чинників, нових викликів, які постали перед органами місцевого самоврядування і територіальними громадами, а також впливів на економіку, соціальний розвиток, систему життєзабезпечення територій, пов'язаних із повномасштабним вторгненням росії на територію України, а також реальних можливостей та потенціалу відновлення і розвитку; узгодження зі стратегічними цілями та пріоритетами, визначеними в оновленій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки; гармонізації з новоприйнятими стратегічними, концептуальними та програмними державними чи місцевими документами (наприклад, комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади), прийнятими на виконання положень Угоди про асоціацію між Україною і ЄС тощо.

Загалом умови, спричинені повномасштабною війною суттєво відкоригували пріоритети розвитку регіонів і територіальних громад в

Україні, перенісши їх в площину безпеки та виживання. Водночас – це підтвердило вищу ефективність і стійкість тих громад, які мають розвинений та ефективний управлінський, людський і фінансово-економічний потенціал.

Поєднання процесів відновлення та розвитку територіальних громад у стратегічних документах планувального характеру на національному, регіональному та місцевому рівнях гарантуватиме згуртованість (передусім зв'язність території держави, регіонів, громад за різними складовими) та єдність для громадян та бізнесу всередині країни, так і для партнерів із розвитку за кордоном.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, чітка система стратегічного планування (державна стратегія – регіональні стратегії – стратегії громад) є основою розвитку спільнот у наступні роки. Нова редакція Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки має стати актуальним засадничим планувальним документом для відновлення країни в цілому та стабілізації ситуації у регіонах та стимулювання їхнього розвитку у повоєнний період.

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення розвиток територіальних громад безпосередньо залежатиме від: їх здатності ідентифікувати свої розвиткові можливості; використання (паралельно з активами, що належать територіальним громадам) ресурсів підприємницького сектора, домогосподарств та громадських організацій, грантових ресурсів у процесах розвитку громади; капіталізації активів територіальних громад із метою досягнення стійкості до подолання викликів і загроз у сучасних умовах; впровадження ефективного підходу до системи забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальних громад. Ці аспекти доцільно врахувати під час розробки чи актуалізації планувальних документів стратегічного характеру, їх узгодження. І той факт, що більшість громад розробляють або вже затвердили свої стратегії

розвитку, свідчить про їхню стійкість до викликів і спроможність до відновлення та подальшого розвитку.

Синхронізація стратегічного, бюджетного та просторового планування на принципах інклюзивності, субсидіарності та орієнтації на верифіковані дані, перведення їх у цифрове середовище, якісне оновлення методичних рекомендацій щодо розробки, затвердження, реалізації, моніторингу й оцінювання стратегій розвитку тощо дозволить спростити та підвищити якість підготовки і реалізації стратегічних документів для територіальних громад.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27.09.2021 р. №479/2021. *Президент України: вебсайт.* URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 01.06.2024).

2. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Валентюк І.В., Ткачук А.Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. К. : 2017. 121 с. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/04_Strateg_Plan-PRN-5.pdf (дата звернення: 01.06.2024).

3. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні. DESPRO. К. : ТОВ «Софія-А». 2012. 88 с.

4. Ткачук А. Оновлення Державної стратегії регіонального розвитку. Що профільне Міністерство і Кабмін повинні врахувати насамперед. *Decentralization: вебпортал.* 2024. URL: <https://decentralization.ua/en/news/17369> (дата звернення: 01.06.2024).

5. Ткачук А. Про територіальні підходи до реалізації державної регіональної політики (вимушені макрорегіони). *Інститут громадянського суспільства: вебсайт*. 2024. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-terytorialni-pidhody-do-realizacziyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-polityky-vymusheni-makroregiony/> (дата звернення: 01.06.2024).

6. Романюк С.А. Теорія та практика стратегічного управління : монографія. Київ : НАДУ, 2019. 232 с.

7. Шпачук В.В., Кулеба О.В. Засади й особливості стратегічного планування на муніципальному рівні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33 (72), № 1. С. 104-110. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/18.pdf

8. Пастух К. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. *Науковий вісник: Державне управління*. 2021. № 1(7). С. 195-215. doi: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215).

9. Томашук І., Томашук І. (2023). Стратегічні основи інноваційного розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-81>.

10. Стратегічне планування розвитку територій. *Інститут громадянського суспільства: вебсайт*. URL: <https://www.csi.org.ua/projects/strategichne-planuvannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 01.06.2024).

11. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. *Інститут громадянського суспільства: вебсайт*. 2022. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> (дата звернення: 01.06.2024).

12. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. №156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 01.06.2024).

13. Про Цілі сталого розвитку України до 2030 : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 01.06.2024).

14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. №695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.06.2024).

15. Мінінфраструктури презентувало проєкт оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. *Урядовий кур’єр*. 2023 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mininfrastrukturi-prezentovalo-proekt-onovlenoyi-d/> (дата звернення: 01.06.2024).

16. Mrak M., Zuber P. The EU Cohesion Policy as a Backbone of Member States’ Regional Development. *VoxUkraine*. 2023. URL: <https://voxukraine.org/en/the-eu-cohesion-policy-as-a-backbone-of-member-states-regional-development> (дата звернення: 01.06.2024).

17. Уряд схвалив Дорожню карту реформування управління публічними інвестиціями. *Урядовий портал*. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-dorozhniu-kartu-reformuvannia-upravlinnia-publichnymy-investytsiiamy> (дата звернення: 01.06.2024).

18. План для Ukraine Facility: задачі та зміст. Березень 2024 р. *Міністерство юстиції України: вебсайт*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/21/20240321164751-15.pdf> (дата звернення: 01.06.2024).

19. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу

реалізації зазначених Стратегії і плану заходів : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.23 р. №817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.06.2024).

20. The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. *The Third Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). February 2022 – December 2023*. February 2024. p. 9. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf> (дата звернення: 01.06.2024).

21. Понад 90% громад розробляють або вже затвердили стратегічні документи розвитку. *Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України*. 2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35390.html> (дата звернення: 01.06.2024).

References

1. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku «Pro zaprovadzhennia natsionalnoi systemy stiikosti»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 27.09.2021 r. №479/2021. *Prezydent Ukrainy: vebсайт*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>.

2. Berdanova O.V., Vakulenko V.M., Valentiuk I.V., Tkachuk A.F. *Stratehichne planuvannia rozvytku obiednanoi terytorialnoi hromady: navch. posib.* K.: 2017. 121 s. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/04_Strateg_Plan-PRN-5.pdf.

3. Berdanova O., Vakulenko V. *Stratehichne planuvannia mistsevoho rozvytku: praktychnyi posibnyk*. Shveitsarsko-ukrainskyi proekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini. DESPRO. K.: TOV «Sofyia-A». 2012. 88 s.

4. Tkachuk A. *Onovlennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku*. Shcho profilne Ministerstvo i Kabmin povynni vrakhuvaty nasampered.

Decentralization: vebportal. 2024. URL: <https://decentralization.ua/en/news/17369>.

5. Tkachuk A. Pro terytorialni pidkhody do realizatsii derzhavnoi rehionalnoi polityky (vymusheni makrorehiony). *Instytut hromadianskoho suspilstva: vebseit*. 2024. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-terytorialni-pidhody-do-realizacziyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-polityky-vymusheni-makroregiony/>.

6. Romaniuk S.A. Teoriia ta praktyka stratehichnoho upravlinnia: monohrafiia. Kyiv: NADU, 2019. 232 s.

7. Shpachuk V.V., Kuleba O.V. Zasady y osoblyvosti stratehichnoho planuvannia na munitsypalnomu rivni. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia*. 2022. Tom 33 (72), № 1. S. 104-110. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/18.pdf

8. Pastukh K. Stratehichne planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*. 2021. № 1(7). S. 195-215. doi: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215).

9. Tomashuk I., Tomashuk I. (2023). Stratehichni osnovy innovatsiynoho rozvytku terytorialnykh hromad. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. Vyp. 57. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-81>.

10. Stratehichne planuvannia rozvytku terytorii. *Instytut hromadianskoho suspilstva: vebseit*. URL: <https://www.csi.org.ua/projects/strategichne-planuvannya-v-ukrayini/>.

11. Tkachuk A., Tretiak Yu. Pro vidnovlennia ta rehionalnyi rozvytok pislia viiny. *Instytut hromadianskoho suspilstva: vebseit*. 2022. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>.

12. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r. №156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

13. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy do 2030: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2019 r. №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

14. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 r. №695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

15. Mininfrastruktury prezentovalo proiekt onovlenoi Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky. Uriadovyi kurier. 2023 r. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mininfrastrukturi-prezentovalo-proekt-onovlenoyi-d/>.

16. Mrak M., Zuber P. The EU Cohesion Policy as a Backbone of Member States Regional Development. *VoxUkraine*. 2023. URL: <https://voxukraine.org/en/the-eu-cohesion-policy-as-a-backbone-of-member-states-regional-development>.

17. Uriad skhvalyv Dorozhniu kartu reformuvannia upravlinnia publichnymy investytsiiamy. *Uriadovyi portal*. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-dorozhniu-kartu-reformuvannia-upravlinnia-publichnymy-investytsiiamy>.

18. Plan dlia Ukraine Facility: zadachi ta zmist. Berezen 2024 r. *Ministerstvo yustytсии Ukrainy: vebсайт*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/21/20240321164751-15.pdf>.

19. Deiaki pytannia rozroblennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku Ukrainy i planu zakhodiv z yii realizatsii ta provedennia monitorynhu realizatsii zaznachenikh Stratehii i planu zakhodiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04.08.23 r. №817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#Text>.

20. The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. *The Third Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). February 2022 – December 2023*. February 2024. p. 9. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>.

21. Ponad 90% hromad rozrobliaiut abo vzhe zatverdyly stratehichni dokumenty rozvytku. *Ministerstvo rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy*. 2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35390.html>.